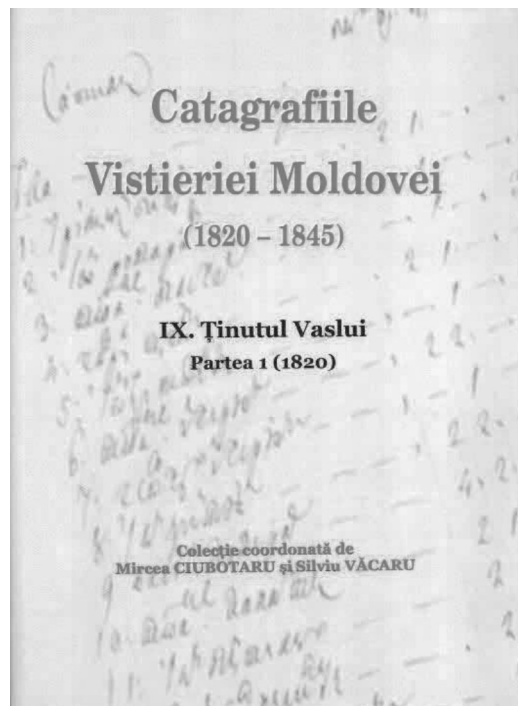


Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845), IX. Ținutul Vaslui, Partea 1 (1820), volum editat de Mircea Ciubotaru și Lucian-Valeriu Lefter, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2016, 514 p.; Ținutul Fălciul, Partea 1 (1820), volum editat de Mihai-Cristian Amărieuței și Mircea Ciubotaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Editura StudIS, 2016, 574 p. (Iustina Burci)

Cele două catagrafii pe care le supunem recenzării fac parte dintr-o serie mai lungă de recensământuri¹ publicate în ultimii ani sub titlul *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*, colecție coordonată de către Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru. Pornind de la ideea că acestea reprezintă „probabil cea mai importantă categorie de documente ale unei vechi instituții românești”², documente al căror scop inițial (fiscal) a fost depășit cu mult datorită diversității datelor pe care le conțin, autorii și-au propus să le aducă, de pe rafturile Direcției Județene Iași a Arhivelor Naționale, locul în care se află depozitate, în bibliotecile tuturor celor interesați de istorie: socială, economică, demografică, onomastică etc.

Remarcăm încă de la început faptul că în demersul întreprins au avut de partea domniilor lor un capital imens de răbdare și meticulozitate, date fiind volumul foarte



¹ Dintre acestea, au văzut lumina tiparului, până în momentul de față, următoarele: I. *Ținutul Romanului, Partea 1 (1820)*, volum editat de Lucian-Valeriu Lefter și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 316 p.; *Ținutul Romanului, Partea a 2-a (1832)*, volum editat de Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 442 p.; *Ținutul Romanului, Partea a 2-a. Supliment. Țirgul Romanului (1831)*, volum editat de Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 118 p.; II. *Ținutul Iași, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei, Mircea Ciubotaru și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 464 p.; III. *Ținutul Cîrligăturii, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Editura StudIS, 2011; IV. *Ținutul Bacău, Partea 1 (1820)*, volum editat de Mircea Ciubotaru, Sorin Grigoruță și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 616 p.; V. *Ținutul Hîrlău, Partea 1 (1820)*, volum editat de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 446 p.; VI. *Ținutul Herții, Partea 1 (1820)*, volum editat de Arcadie M. Bodale și Mircea Ciubotaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2013, 126 p.; VII. *Ținutul Botoșani, Partea 1 (1820)*, volum editat de Mircea Ciubotaru, Sorin Grigoruță și Silviu Văcaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2014, 318 p.; VIII. *Ținutul Putna, Partea 1 (1820)*, volum editat de Mircea Ciubotaru și Nicoleta Dănilă, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2014, 512 p.; XI. *Ținutul Suceava, Partea 1 (1820)*, volum editat de de Marius Adumitroaei și Mircea Ciubotaru, Introducere de Mircea Ciubotaru, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2017, 426 p.

² *Introducere* la vol. *Ținutul Botoșani, Partea I*, p. V.

mare de informație și problemele întâmpinate: starea unora dintre manuscrise, uneori ilizibile, transcrierea din chirilică în alfabetul latin – „slovele chirilice, inclusiv cele susceptibile de interpretări diverse, au fost transcrise conform criteriilor și practicii editorilor colecției DRH, A.”³ – , care a urmărit „surprinderea realității fonetice și morfologice a limbii române din primele decenii ale sec. al XIX-lea”⁴ drept pentru care au fost stabilite anumite norme comune de transcriere pentru toate catagrafiile, dificultățile – de natură diversă – apărute în ceea ce privește numele de persoane înregistrare: deformări antroponimice prin copieri succesive ale listelor primare, greșeli de scriere – „Corectările tacite au în vedere doar lapsusurile grafice (*calami*) care nu implică o problemă fonetică sau morfologică, de tipul *pădari*, în loc de *podari*, (*Andrei Pristav*) *viler*, pentru *viier* (Mircești), *Iancob* și *Ileanna* (passim), cu un *n* parazitar, sau (*Gheorghii*) *Pușcaș* (Ruginoasa) etc.”⁵ și, nu în ultimul rând, ortografierea cu majusculă sau minusculă a numelor complementare, problemă importantă care privește formarea numelor de familie românești.

Informația bogată cuprinsă în cele două condici, care înregistrează nominal contribuabilii pe ocoale (*Fundului de Sus*, *Stemnicului*, *Crasnii*, *Fundului de Gios*, *Mijlocului* – Vaslui; *Podoleni*, *Crasnii*, *Roșiiicii*, *Prutului*, *Mijlocului* – Fălciul) și prezintă date despre starea lor socială și materială (*Oameni fără bir*, *Arătare a tot felul de bresle*, *Scutelnicii și breslașii*, *Tabla mazililor și ruptelor Vistieriei*, *Îndreptare* – Vaslui; *Postelniceii*, *feciori de mazili*, *preoți și diaconi*, *Tagma bisericească*, *jidovi*, *sudiți*, *scutelnici și slujitori*, *Slugi și oameni fără bir, cu stăpânii lor*, *Scutelnici*, *breslași și trecuți*, *cu stăpânii lor* – Fălciul), reprezintă „miezul” acestor izvoare arhivistice, cel care poate fi, în funcție de ochiul privitorului, cercetat din perspective diferite.

Asupra tuturor aspectelor care țin de condiția și obligațiile plătitorilor de bir, proiectate în contextul vremii, ne atrage atenția, dintru început, dl Mircea Ciubotaru, în cele două *Introduceri* (Vaslui, p. V-XXXVIII; Fălciul, p. V-XXVIII), adevărate micromonografii ale fiecărui regiuni în parte. Domnia Sa deschide analiza, în ambele cazuri, cu descrieri privind apariția și evoluția administrativă a ținuturilor în cauză, dar și cu prezentarea coordonatelor lor geografice, foarte importante, deoarece „în condițiile economiei preponderent naturale, autarhice, a Moldovei din Evul Mediu și până către mijlocul secolului al XIX-lea, condițiile fizico-geografice ale ținutului Vaslui au determinat ocupațiile locuitorilor, tipurile de așezări și locuințe, demografia și starea socială”⁶, toate acestea cu impact major în stabilirea cuantumului dărilor ce aveau să fie plătite individual și colectiv.

Investigația se desfășoară din aproape în aproape; mai întâi suntem informați despre ocoale (prin a căror înființare se aduc „clarificări documentare privitoare la evoluția așezărilor, redistribuirea nucleelor de putere locală și a legăturilor de comunicație”⁷) și, ca subdiviziuni ale acestora, despre sate (în funcție de încadrarea lor în starea 1, 2 sau 3 erau stabilite sarcinile fiscale) și moșii (boierești, mănăstirești, răzeșești). În ceea ce privește târgurile (*Vaslui*, *Fălciul* și *Huși*), în care se întâlnește o

³ *Introducere* la vol. *Ținutul Romanului, Partea I*, p. XXIII.

⁴ Vezi nota 2, p. XXIII.

⁵ Vezi nota 3, p. XXIII.

⁶ *Introducere* la vol. *Ținutul Vaslui, Partea I*, p. VI.

⁷ *Introducere* la vol. *Ținutul Fălciul, Partea I*, p. VII.

„dinamică demografică, etnică și ocupațională”⁸ mult diversificată față de cea existentă la sate, acestea beneficiază, de asemenea, de analize amănunțite referitoare la modul în care se stabileau impozitele și în ce quantum, cine erau plătorii și cine scutelnicii. Autorul însoțește permanent fiecare afirmație cu exemple concrete, face comparații între unitățile rurale și urbane ale aceluiași ținut ori din ținuturi diferite, iar pentru a avea o imagine clară a dimensiunii dărilor, domnia sa procedează inclusiv la compararea sumei birului cu prețurile unor produse din epocă, cele alimentare în special, și pentru diverse munci în urma cărora se obțineau venituri, cum ar fi cărăușia ori brutăria.

Un spațiu destul de consistent în economia celor două *Introduceri* îi este rezervat onomasticii înregistrate în condicile Vasluiului și Fălciului. Sunt analizate și bogat exemplificate aici câteva grupe lexicale sau / și antroponimice: patronimele, porecele, numele unice, diminutivele, numele maritale, nume de botez feminine. Denumirile meseriilor, ale ocupațiilor, ale rangurilor și ale funcțiilor îndeplinite în epocă sunt și ele pe larg prezentate datorită faptului că apar atât în postura de nume de familie, cât și de porecle sau supranume, potențiale patronime. Deosebit de importantă este, în acest sens, scrierea cu litere majuscule sau minuscule a numelor complementare, fapt care le poate plasa într-o categorie antroponimică sau alta. „Criteriul principal care ar trebui să opereze distincția, anume prezența articolului hotărât cu funcție de individualizare antroponimică, e.g. *Moraru(l)* vs. *morar*, nu este consecvent utilizat în catagrafii, nici măcar de același diac și nici în contexte foarte strâns delimitate...”⁹. În aceste condiții, vor fi căutate noi criterii distinctive; acestea au fost exemplificate pe larg în *Introducerea* la catagrafia *Ținutului Vaslui* (p. XXXVI-XXXVIII).

Fiecare dintre cele două catagrafii surprinde informații particulare, de interes istoric, onomastic și lexical „unele de detaliu sau prea puțin cunoscute din alte surse”¹⁰, ceea ce susține, o dată în plus, utilitatea de necontestat a tipăririi acestor izvoare. Publicarea integrală a colecției echivalează, de fapt, cu o recuperare a trecutului istoric pentru multe domenii, căci aici își pot găsi rezolvarea probleme diverse care privesc relațiile „interetnice și interconfesionale, statutul social, în vechime, al ascendenților și genealogia persoanelor interesate de căutarea obârșiiilor, dispariția sau geneza unor așezări rurale, etapele sistemului antroponimic românesc... starea materială a populației, raporturile sociale dintre proprietari, clăcași, mazili, răzeși, dinamica demografică, fenomenul migrației naturale sau al aceleia condiționate și salvatoare (bejenia)”¹¹.

⁸ *Ibidem*, p. XI.

⁹ Vezi nota 6, p. XXXVII.

¹⁰ *Ibidem*, p. XXXVIII.

¹¹ Vezi nota 3, p. X.